

دیدگاه

به بهانه شروع کار پژوهشکده علوم کامپیوتر

حمید سربازی آزاد*

به محض اعلام تصمیم ریاست پژوهشگاه دایر به شروع کار پژوهشکده علوم کامپیوتر و سپردن مسوولیت این کار به اینجانب، تیم فشار اخبار (تحت سرپرستی دکتر خسروشاهی) کار خود را آغاز کرد و با استفاده از تمامی ابزار و امکانات موجود، این بنده بی‌تقصیر را تحت فشار گذاشت که چه نشستهای که هر آنکه

چنین منصفی بیاید و باز ریاست پژوهشکده‌ای بر شانه‌اش فرود آید او را اول فرض آن است که قلم بفرساید و کلامی چند به این نشریه اخبار بیفزاید، پس نوشته زیر فراهم آمد.

مقدمه

بدون شک علوم کامپیوتر به‌روزترین و از متحولترین شاخه‌های علوم است که مدام در حال تأثیرپذیری از علوم دیگر و تأثیرگذاری بر آنان است. در بیشتر شاخه‌های علوم و مهندسی ایجاد جهش و باز شدن افقهای جدید و مفاهیم نو، وامدار پیشرفتهای حاصل در علوم کامپیوتر و به‌کارگیری دستاوردهای علمی و فنی این شاخه از علوم است. لذا ایجاد پژوهشکده‌ای جهت پرداختن به پژوهش در علوم کامپیوتر نه تنها در جایگاه یک شاخه از علوم مطرح روز، بلکه به‌عنوان پشتیبانی (بقیه مطلب در صفحه ۵)

دو پژوهشکده و سه رئیس جدید

چند خبر از پژوهشگاه

اجازه تأسیس پژوهشکده علوم کامپیوتر در سال ۱۳۷۵ از طرف وزارت فرهنگ و آموزش عالی وقت صادر شده، ولی به دلایلی تأسیس آن به تأخیر افتاده بود تا اینکه سرانجام در اسفندماه سال ۸۱ آغاز به کار کرد. ضمناً پیشنهاد پژوهشگاه برای تأسیس پژوهشکده‌ای با نام علوم نانو (برای توضیح بیشتر در باره علوم نانو شماره‌های ۲۵ و ۲۶/خبر را ببینید) در سال ۱۳۸۱ مورد موافقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار گرفت. همچنین اخیراً با تصویب شورای اجرایی پژوهشگاه نام پژوهشکده سیستمهای هوشمند به پژوهشکده «علوم شناختی» تغییر کرد. طی مراسمی در دو روز مختلف، رؤسای دو پژوهشکده جدید منصوب شدند و رئیس جدید پژوهشکده علوم شناختی نیز معرفی گردید. بدلیل اهمیت این انتصابات سخنان رئیس پژوهشگاه در هر دو مراسم (بهمن و اسفندماه ۱۳۸۱) در زیر می‌آید.

ابتدا به خواهران و برادران و مسؤولین محترم خوش آمد می‌گوییم. تجمع امروز ما به‌منظور قدردانی از زحمات یکی از بزرگوران و دانشمندان ارزنده این مرز و بوم است که در ارتقاء پژوهشگاه (بقیه مطلب در صفحه ۲)

باسمه تعالی در این شماره:

- دو پژوهشکده و سه رئیس جدید
- به بهانه شروع کار پژوهشکده علوم کامپیوتر
- بزرگداشت پرویز شهریاری و اهداء جایزه ریاضیدانان جوان
- اخباری از پژوهشگاه
- آنچه در نیمه دوم سال ۱۳۸۱ گذشت
- میهمانان و سخنرانان مدعو پژوهشگاه در سال ۱۳۸۱
- کارگاه «مسائل وارون»

از راست به چپ: محمد جواد لاریجانی و شاهین روحانی.

پیشرفت پژوهشکده سیستمهای هوشمند مرهون دو دوره ریاست دکتر روحانی است. مهمترین رسالتی که به دکتر روحانی پیشنهاد کردم این بود که پژوهشکده را از یک فضای مهندسی به سمت یک فضای علمی سوق دهد. ایشان فیزیکدانی برجسته و پر انرژی هستند که من شخصاً به وجود ایشان افتخار می‌کنم و وجود ایشان در پژوهشگاه را از جهات مختلفی بسیار پر اهمیت تلقی می‌کنم. دکتر روحانی از ۹ ماه پیش تا کنون از بنده می‌خواستند تا ایشان را از این مسئولیت معاف کنم و من نیز این موضوع را هر هفته به هفته بعد موکول می‌کردم و در حال حاضر که در بهمن ماه هستیم این اتفاق صورت پذیرفته است. دکتر روحانی فردی بسیار مفید در پژوهشگاه هستند و ما در جهات و بخشهای مختلف همواره از نظر، همکاری، راهنمایی و مشارکت ایشان بهره برده و خواهیم برد زیرا زحمات ایشان در پژوهشگاه فراتر از حد ریاست بر پژوهشکده سیستمهای هوشمند سابق و علوم شناختی جدید بوده است. این حوزه از معارف که فعلاً در ایران برای اولین بار در پژوهشگاه پا گرفته و همچنین راه اندازی اولین دوره دکتری در این زمینه در کشورمان، تماماً مرهون مجاهدتهای دکتر روحانی بوده است.

حال نوبت به معرفی دکتر استکی می‌رسد. ایشان مدتها در سمت معاونت پژوهشکده علوم شناختی به کار اشتغال داشته و همچنین در بخش تحقیقات به طور فعال مشغول به کار بوده و هستند. ما معمولاً در پژوهشگاه مسؤلیتها را با مشورت واگذار می‌کنیم. این پدیده در ایران سابقه نداشته است؛ ما حتی با رئیسی که دوره اش تمام شده، مشورت می‌کنیم که برای ریاست بعدی چه افرادی مناسب هستند. شاید شما باور نکنید که ما رئیس هیچ پژوهشکده‌ای را بدون نظر رئیس قبلی آن انتخاب نکرده ایم! دکتر استکی توسط دکتر روحانی برای ریاست پژوهشکده پیشنهاد شد و به اتفاق آراء توسط دوستان، همکاران، و همه معاونین من برای تصدی این سمت مورد تأیید قرار گرفت. من قویاً نظر دکتر روحانی را تأیید می‌کنم و به نظر بنده دکتر استکی شخصیتی مناسب برای احراز این سمت هستند و ضمناً با این پژوهشکده آشنایی کامل دارند. پیش بینی من برای آینده این پژوهشکده بسیار خوش بینانه است. همان گونه که دکتر روحانی اشاره فرمودند تفاوت این رشته با رشته‌های ریاضیات و فیزیک که سابقه ۷۰-۸۰ ساله دارند بسیار زیاد است. زیرا ما مجامع تعلیم و تعلم زیادی در زمینه فیزیک و ریاضیات داریم. با این وجود میان رشته‌ای و جدید بودن علوم شناختی هم در سطح جهان و هم در سطح کشور، مانع از حلقه‌های تعلیم و تعلم شده است، و امیدواریم پایه یکی از علوم و معارف بسیار جدید را در کشور ساماندهی کنیم، معارفی که از نظر تیرین تا علمیتیرین مباحث بشری در آن کاربرد دارد و این یکی از زیباییهای این رشته می‌باشد. ضمناً این موضوع به فهم آدم و مغز انسان مربوط می‌شود. این مغز هم خطرناک و هم عجیب است و هم می‌توان با آن کلی شوخی کرد! به نظر بنده قسمت با مره انسان مغزش است و این خودش از شیرینیهای این رشته می‌تواند باشد.

در مورد این رشته ساعتها در شورای علمی پژوهشگاه بحث کردیم. شکل گیری فرهنگ مباحثه در این پژوهشگاه، عدم تعجیل در

تصمیم سازی و شخصی نبودن تصمیمات از ویژگیهای این پژوهشگاه است که امیدوارم پایه‌های مستحکمتری پیدا کنند. گرایشی که ما در مورد این پژوهشکده مد نظر داریم بدون شک گرایشی تئوریک است. پژوهشگاه دانشهای بنیادی علاقه زیادی به ریاضیات دارد، افلاطون بر سر در آکادمی نوشته بود: «هر کسی که هندسه نمی‌داند وارد نشود». بر سر در پژوهشگاه ما هم نوشته شده هر کسی ریاضیات نمی‌داند علمی الاصول خیلی به او خوش نمی‌گذرد! معنای این سخن آن است که ما به مدل‌های ریاضی علاقه بسیار داریم و می‌خواهیم پدیده‌های مختلف را چه ترکیب، چه حرکت اجسام و چه ذرات خیلی ریز تمام این چیزها را با مدل‌های ریاضی حل کنیم و به کار بگیریم که این خود گرایشی غالب است و ما از آن پشتیبانی می‌کنیم. معنای این سخن آن نیست که با عالم واقع قطع رابطه کنیم، این سخن ناشی از گرایش و روشی فکری است که پژوهشگاه را نیز شامل می‌شود. حتی مسائلی را که ظاهراً ریاضیات در آنها کاربرد ندارد، دوست داریم از راه ریاضیات حل کنیم. مدل‌هایی که برای شبکه‌های عصبی تهیه می‌شود از این نظر مهم هستند که جنبه ریاضی دارند. ما می‌خواهیم از طریق ریاضیات اولین راه دسترسی به مغز را پیدا کنیم و با متد ریاضیات خیلی از مسائل را بشکافیم.

من امیدوار هستم که با همت و درایت دکتر استکی، پژوهشکده علوم شناختی در دوره جدید یک قدم چشمگیر به جلوتر بردارد و زحماتی که در دوره‌های قبل کشیده شده است به ثمر برسد. ما منتظر ظهور اکتشافات، مقالات و تحرک زیاد هستیم و بنده قول می‌دهم که همه پژوهشگاه برای کمک به ایشان در بسیج عمومی به سر می‌برد.

اینقدر مشغوف و خوشحال هستیم که نمی‌توانم صبر کنم، تا دکتر سر بازی آزاد را هم معرفی کنم. زمانی که تأسیس پژوهشکده سیستمهای هوشمند در وزارت علوم مطرح شد، تشکیل اصولی پژوهشکده علوم کامپیوتر نیز موافقت شد. روش ما در راه اندازی پژوهشکده‌ها و واحدها مبتنی بر افراد است نه ساختمانها. ما به دنبال متخصص هستیم، اگر پژوهشکده علوم نانو راه اندازی می‌کنیم، برای این است که یک متخصص برجسته مثل دکتر رفیعی تبار داریم.

نشان داد. دوره‌های دکتری را راه‌اندازی کنیم و نسل پیش‌قراول علمای علوم کامپیوتر را تحویل کشور بدهیم. آمدن دکتر سربازی آزاد را به پژوهشگاه به فال نیک می‌گیرم، همچنین برای ما بسیار مغتنم است که متخصص جوانی در چنین رشته‌ی بسیار با تحرکی به جمع ما پیوسته است.

این نکته را اضافه کنم که من از دکتر سربازی خواهش کردم که یک نظم داخلی به صورت نهاده در داخل پژوهشگاه ایجاد کند. زمانی که پژوهشگاه ریاضیات، آزمایشگاه ریاضیات را راه‌اندازی کرد آغازگر گرایشی ارزنده به سمت ریاضیات مدرن بود و امیدوارم در آینده پژوهشگاه‌ها بتوانند همکاری نزدیکی داشته باشند.

آخرین بحثم در مورد نانوتکنولوژی است. این پژوهشگاه جدید که مصوبه آن را وزارت علوم تصویب کرده است یک رشته جدید از معارف بشری است که بر دوش معارف متعددی از جمله فیزیک و بخشهایی از مهندسی استوار است. رسالت این پژوهشگاه این است که به‌علومی که در ایران سابقه‌ی تعلیم و تعلمی ندارد، بپردازد. ما عادت کرده‌ایم از جاهایی عبور کنیم که جاده‌ای وجود ندارد، به جاده‌های آسفالت‌ه عادت نداریم و در این قسمت کار کشته شده‌ایم. حضور دکتر رفیعی تبار در پژوهشگاه بسیار مبارک است. گذشته از سابقه علمی، روحیه معلمی ایشان بسیار چشمگیر است. بقیه حرفهایم را برای روزی می‌گذارم که می‌خواهیم این پژوهشگاه را به صورت رسمی معرفی کنیم. کسانی در این پژوهشگاه هستند که از روز اول حاضر بوده‌اند و من همیشه با آنها بوده‌ام و لذا با این افراد اُخت شده‌ام و عادت کرده‌ام. این پژوهشگاه با زحمات کوچک و بزرگ بسیاری به اینجا رسیده، ولی چون بنده رئیس آن هستم شما همه من را می‌بینید و بعضی از افراد را که زحمت بسیاری کشیده‌اند نمی‌بینید. بنده از کلیه همکاران چه آنانی که در بخشهای علمی و چه آنانی که در بخشهای پشتیبانی هستند قدردانی می‌کنم و امیدوارم شاهد شکوفایی این پژوهشگاه باشیم. این به این معنی نیست که چالشهایی در پیش رو وجود نداشته باشد، ولی ان‌شاء الله هر چند سال یک قدم و یک مدار بالاتر خواهیم رفت.

مراسم آغاز کار پژوهشگاه علوم نانو (۱۳۸۱/۱۲/۲۶)

پژوهشگاه در نیمه دوم سال جاری - که به روزهای پایانی آن نزدیک می‌شویم - شاهد برنامه‌هایی بسیار خوب و امیدوارکننده بود و تجمع امروز نیز در راستای چنین برنامه‌هایی و با دو نیت است: اول، آغاز کار رسمی پژوهشگاه علوم نانو به ریاست آقای دکتر رفیعی تبار و نیت دوم، آغاز فعالیت دو پژوهشگاه جدید در ساختمان جدید الاحداث پژوهشگاه است که هر دو را به فال نیک می‌گیریم.

حضور دکتر رفیعی تبار و شروع فعالیت این پژوهشگاه بسیار مغتنم است زیرا موجبات رشد علوم نانو را که یک رشته میان رشته‌ای است و علوم و معارف مختلفی را به هم پیوند می‌دهد، فراهم می‌سازد.

قدر مسلم آن که این پژوهشگاه نیز همانند پژوهشگاه علوم شناختی می‌تواند موجبات رونق معارف میان رشته‌ای را فراهم آورد. آقای دکتر رفیعی تبار

از راست به چپ: هاشم رفیعی تبار، حسین استگی، و حمید سربازی آزاد.

به همین دلیل واضح، تاکنون پژوهشگاه علوم کامپیوتر را راه‌اندازی نکرده بودیم چون متخصصی مثل دکتر سربازی را پیدا نکرده بودیم. زمانی که دکتر سربازی به ایران آمد و فعالیت‌های علمی ایشان را بررسی کردم، با همکاران خودم مشورت کردم و به اتفاق آراء به این نتیجه رسیدیم که ایشان بهترین فردی هستند که این پژوهشگاه را می‌تواند راه‌اندازی کند.

ایران کشوری است که هر سال میلیونها دلار صرف خرید کامپیوتر می‌کند، «با هر کسی که صحبت می‌کنی یک اینترنت از جیبش در می‌آورد!» تمام ادارات، وزارتخانه‌ها، همه و همه از کامپیوتر استفاده می‌کنند. ولی تأسف اینجاست که سطح دانش کامپیوتر بسیار پایین است و ایران به‌گورستان کامپیوتر تبدیل شده است. هدف پژوهشگاه کامپیوتر توسعه علوم کامپیوتر در ایران است. یکی از رسالت‌های پژوهشگاه این است که رشته‌هایی را که حوزه تحقیق تعلیم و تعلم آنها در ایران وجود ندارد، شناسایی و راه‌اندازی کرده و سپس این علوم را به دانشگاهها سرازیر کند. تصور من بر این است که این پژوهشگاه جدید نقشی تاریخی را در کشورمان بازی خواهد کرد. در ضمن بخش شبکه ما که بخشی بسیار مهم از این پژوهشگاه می‌باشد - جای دکتر شهشهانی خالی است که من از زحمات زیاد این ریاضیدان برجسته و با سابقه تشکر کنم - دستاوردی ملی است تا جایی که بخش شبکه فقط مختص عده‌ای متخصص نبوده بلکه فرهنگ شبکه را در ارتباطات علمی ما وارد کرده و این خدمت بزرگی است و باید یافته‌های پژوهشگاه کامپیوتر به این بخش سرازیر شود چون بسیاری از مطالب علمی که در دنیا مطرح است، مربوط به علم شبکه است. علم شبکه دارای تئوریهای ریاضی، مدل‌های ریاضی و بحث‌های تئوریک است و دوستان ما که در بخش شبکه کار می‌کنند تشنه دریافت این مسائل نو هستند و به دلیل مشغله زیاد فرصت ندارند به این مباحث بپردازند. نکته مهم دیگری که بنده با دکتر سربازی مطرح کردم این است که علاوه بر تحقیق، باید توسعه آموزشی را نیز در نظر گرفت. باید ظرف یک سال و اندی دیگر بتوانیم دوره‌های کوتاه مدت یا شاید در حد کارشناسی ارشد راه بیندازیم و در سالهای بعدی - که پژوهشگاه از خود توانایی علمی

به یکی از سیاستهای دولت جمهوری اسلامی بدل شود، تا آنجایی که رشد این حوزه از علم در سال ۱۳۸۲ به عنوان یکی از اولویتهای ملی مورد بررسی قرار خواهد گرفت، که این امری مهم برای کشور محسوب می شود.

در ایران، جایگاه این رشته از علم در کنار علوم دیگری نظیر علوم شناختی که چهره علمی قرن ۲۱ را رقم خواهند زد، مدیون پشتیبانی مسئولین پژوهشگاه به ویژه شخص رئیس و نیز معاونت پژوهشی وزارت علوم و فناوری - آقای دکتر رضا منصوری - و پشتیبانی همه جانبه شورای پژوهشهای علمی کشور است. با آن که در حال حاضر سهم فعلی ما در این رشته از علم در مقیاس جهانی اندک است، ولی ما نشان دادیم که در عرض مدت کوتاهی در یک زمینه بسیار نوین که حتی در عرصه جهانی نیز جدید است، می توانیم کارهای بسیار مثبتی انجام دهیم و تأسیس این پژوهشکده جدید می تواند شاهدهی بر این ادعا باشد. اولین قدم در این امر دریافت مجوز تأسیس این پژوهشکده بود که مرهون تلاش آقای دکتر لاریجانی است.

امیدوارم با سبک و مکانیزم مدیریتی که در اداره این پژوهشکده وجود دارد و فضای مناسبی که برای تحقیق در زمینه های نوین علمی موجود است، بتوان پژوهشکده علوم نانو را به صورت پرچمدار علوم جدید در آورد.

در سند ملی بر این نکته تأکید شده است که نانو صرفاً یک مقیاس طولی جدید و کوچک نیست، بلکه مقیاس کیفی نوینی است که افقهای جدیدی را خواهد گشود و دیر یا زود کلیه جنبه های زندگی بشری را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد و کشور ما به عنوان یکی از مهمترین کشورهای منطقه باید در این راستا تقویت و به صورت پرچمدار این حوزه معرفی درآید.

با عرض تشکر از کلیه همکاران محترم پژوهشگاه، امیدوارم بتوانیم در سال جدید در محیطی آرام برای مردم و کشور، شاهد توفیقات بسیار در این زمینه باشیم.

را همه دوستان حاضر می شناسند. ایشان یکی از ثروتهای علمی مملکت ما هستند که علاوه بر دارا بودن شأن علمی آنچنان از روحیه معلمی چشمگیری برخوردارند که شخص بنده نیز اگر وقت یاری دهد طالب تعلیم هستم و این بیان آرزوی قلبی من و فارغ از هرگونه تعارف است.

من سال آینده را سال بسیار خوبی برای پژوهشگاه می دانم و امیدوارم سال جدید همراه با شکوفایی و رشد افقهای جدیدی در این پژوهشگاه باشد. سالهای نخست تأسیس پژوهشکده ها غالباً همراه با سختی است، ولی من مطمئنم که مجاهدت و سخت کوشی های رؤسای جدید دو پژوهشکده های تازه تأسیس علوم کامپیوتر و علوم نانو راه را برای رونق زمینه های بسیار زنده و پویای این دو رشته فراهم خواهد ساخت.

بار دیگر بر این مطلب حساس تکیه می کنم که پیشرفت امور پژوهشگاه کاری جمعی است و کلیه همکاران ما در بخشهای پشتیبانی و اجرایی نیز در این پیشرفت سهیم اند، هرچند که تلاش آنها شاید در بعضی از مواقع کاملاً واضح و ملموس نباشد.

با آرزوی توفیق مجدد از آقای دکتر رفیعی تبار خواهش می کنم که صحبت را ادامه دهند.

سخنان دکتر رفیعی تبار

با نام خدا و تشکر از حسن نظر جناب عالی و ابراز مسرت خود از برپایی این جلسه، ۱۸ ماه پیش که مبحث علوم و فناوری نانو در کشور مطرح شد، علوم نانو در ادبیات علمی و فنی کشور تنها یک مقیاس طولی بود. در خلال ۱۸ ماه گذشته با فعالیتهای فراوان و پشتیبانی همه جانبه پژوهشگاه به ویژه رئیس محترم و اساتید محترم دیگر، علوم نانو توانست از مقیاس طولی خارج و

از راست...

حمید سر بازی آزاد، هاشم رفیعی تبار، محمد جواد لاریجانی، فرهاد اردلان، حسین استکی، غلامرضا خسروشاهی، و شاهین روحانی.